

ปัญหาในหน้าหนาว ระวังกันไว้หน่อยก็ดี

บทความในฉบับนี้จะเขียนถึงปัญหาต่าง ๆ ในหน้าหนาว ซึ่งจะได้ช่วยเป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในหน้าหนาวเอาไว้ก่อน

พูดไปแล้วไม่ว่าฤดูกาลใด ๆ ก็เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิและสภาพภูมิอากาศไปตามธรรมชาติ แต่สัตว์เลือดอุ่น โดยเฉพาะสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมถือว่ามีปรับตัวได้คืออยู่แล้ว และในขบวนการปรับตัวเลี้ยงลูกด้วยนมมนุษย์ถือว่ามีความที่ตีที่สุด ดังนั้น หมูก็ถูกดูแลโดยมนุษย์ จึงไม่น่ามีปัญหาอะไร เว้นแต่ฟาร์มนั้น ๆ จะมีปัญหาเรื่องมนุษย์ คือ เรื่องคนที่คนไม่ทั่ว หรือไม่เข้าใจงานไม่รับผิดชอบ เช่นนั้นแล้ว ฟาร์มนั้น ๆ จะต้องเริ่มแก้ไขที่คุณภาพบุคลากรฟาร์มเสียก่อน ก่อนที่จะใช้เกร็ดความรู้จากบทความนี้

หน้าหนาวกับฟอพันธู์

ดีมาก ๆ ฟอพันธู์ชอบมาก(ไม่รวมกรณีหนาวมากเกินไป ต่ำกว่า 18°C) ฟอพันธู์ในหน้าหนาวจะให้น้ำเชื้อดี ตี๊ก กินเก่ง ผสมพันธู์เก่ง ปัญหาใหม่ มีกรับ มีตรงที่ถ้าอากาศหนาวจัดและฟออยู่ใน EVAP ในช่วงเวลากลางคืนควรจะต้องหมั่นตรวจสอบว่าฟอนอนตัวงอ ขนลุก เริ่มซึมหรือเปล่า การใช้ฟางที่มกวันแล้วอาจช่วยลดปัญหาในช่วงเวลาสั้น ๆ นี้ได้ อีกปัญหาหนึ่งคือ หน้าหนาวการขึ้นลงของดวงอาทิตย์จะเอียงเป็นตะวันอ้อมข้าว แสงที่เข้าโรงเรือนจะเปลี่ยนทิศ ไม่ว่าจะฟออยู่โรงเรือนเปิดหรือปิดต้องระวังแดดเลียไขฟอหมูกลายเป็นหน้าหนาวน้ำเชื้อเสียมากขึ้น

หน้าหนาวกับคุณภาพน้ำเชื้อส่วนใหญ่จะดี แต่ด้วยเหตุที่ผู้รีดน้ำเชื้อไม่ระวัง บิ๊กเกอร์ที่เย็นเกินไปในตอนเช้าจะทำให้น้ำเชื้อเกิด Cold shock หางบิดหางงอได้ ดังนั้นถ้าอากาศหนาวเย็นมาก ๆ การเตรียมการรีดน้ำเชื่อนั้น การอุ่นอุปกรณ์และการอุ่นน้ำเชื้อจึงควรได้รับการสนใจเช่นกัน

หน้าหนาวกับแม่อู้มท้อง

ตามหลักการแล้ว หน้าหนาวหมูจะผสมติดดีอันเนื่องมาจาก

1. แม่หมูหย่านมาไม่โทรม เนื่องจากกินได้ในเล้าตลอด
2. อากาศเย็น ปัญหาเกี่ยวกับการตายของตัวอ่อน (Early Embryonic Death) จะน้อยลง
3. ความเครียดจากอากาศร้อนที่กระทบต่อประสิทธิภาพระบบสืบพันธุ์ก็น้อยลง
4. น้ำเชื้อฟอหมูก็ดี
5. อากาศดีคนผสมคงอารมณ์ดีไปด้วย (คิด ๆ เอง)

แต่ถ้าอากาศหนาวในปีนี้อ่ต่ำลงมากกว่า 18 °C เป็นเวลานาน (เหนือ, อีสาน) ก็อาจจะเกิดผลในทางลบได้ เนื่องจากในบ้านเราเลี้ยงหมูแบบจำกัดอาหารในช่วงอู้มท้องเสียส่วนใหญ่ ถ้าแม่อู้มท้องหนาวมาก ๆ แม่อู้มท้องจะอยู่ในสภาวะ Cold Stress และต้องการอาหารเพิ่มขึ้นเพื่อต่อสู้กับอากาศหนาวเย็นที่ต่ำกว่า Thermal Comfort Zone (18-24°C) ดังนั้นการปรับอาหารขึ้นในบางฟาร์มอาจมีความจำเป็นต้องทำ โดยปกติการปรับอาหารขึ้นวันละ 2 ชีดต่อตัวถือว่าเพียงพอ ระดับอาหารอาจผันแปรได้อีกขึ้นอยู่กับลำดับท้อง, อุณหภูมิ, ทุนหมูเดิม และระดับพลังงานในสูตรอาหารนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงหมูตามทุน (Body Condition Score; BCS) ยังเป็นเรื่องหลัก ไม่ควรเพิ่มอาหารจนอ้วนมาก โดยอ้างหน้าหนาวหรืออ้างอิงระดับ Backfat (BF) ได้ตามที่ต้องการ แต่แม่หมูกลับอ้วนมาก ๆ ผลการเลี้ยงกลับแย่ลงด้วยซ้ำไป หลักการเรื่อง BF เป็นเรื่อง

ความสม่ำเสมอของระดับ BF มากกว่าเรื่องความหนาของ BF แต่เพียงอย่างเดียว โดยปกติแม่ขึ้นคลอดที่ BF 18-25 มม. และเลีย BF ในเต้านมไม่เกิน 2 มม. ถือว่าดี

แม่อุ้มท้องในเมืองไทยส่วนใหญ่ยังอยู่เต้าเปิด ไม่เหมือนพ่อพันธุ์และแม่เลี้ยงลูก หน้าหนาวต้องระวัง แดดร้อนโรงเรือนมาเผาผิงหนังแม่หมูหรือพ่อหมูที่ใช้เช็ดคัดในเต้าอุ้มท้อง แม่หมูที่โดนแดดมากเกินไป จะมีผิวหนังแดงขึ้นเรื่อย ๆ จนหนังลอก (Sun burn) และถ้าไม่พอ กลุ่มอาหารที่เป็นแป้งก็จะพบได้ถี่ขึ้น แดดใน หน้าหนาว แท้ที่จริงแล้วกลับร้อนแรงผสมกับความชื้นสัมพัทธ์ที่ต่ำลง

หน้าหนาวกับแม่เลี้ยงลูก

หน้าหนาวแบบเมืองไทยน่าจะส่งผลคืออย่างมากต่อแม่เลี้ยงลูก เนื่องจากไม่หนาวเย็นจัดเหมือนใน ต่างประเทศ อากาศที่เย็นทำให้แม่คลอดง่าย ลูกกินอาหารได้เร็ว กินได้เยอะ น้ำหนักหย่านมของลูกก็ดี แต่ ความหนาวเย็นเป็นอุปสรรคอย่างมากของลูกหมูแรกเกิด ความหนาวเย็นจนทำให้ลูกหมูนอนสุมและหนาวสั่น ถือว่าเป็นเรื่องที่ยังได้เป็นอย่างดีว่าฟาร์มนั้นมีโอกาสสะสมทุนสูงเป็นไปได้อย่างมาก ฟาร์มใด ๆ ที่ลูกแรกเกิด กินนมน้ำเหลืองได้เร็วและมากกว่า (โดยเฉพาะลูกตัวเล็ก) ไม่ว่าจะมีปัญหาเรื่องโรคใด ๆ ก็จะผ่อนหนักเป็นเบา ดังนั้นหน้าหนาวในเต้านมต้องมีไฟกกที่เพียงพอ โดยดูความเพียงพอจากพฤติกรรมนอนของลูก มี กระสอบหรือสิ่งปรองที่อบอุ่น ไม่เปียกชื้น มีการป้องกันลมโกรกในลูกหมู ที่สำคัญกระสอบปรองต้องมีมากพอ ไม่ใช่มีอย่างเดียวแต่ไม่พอ แล้วยังเปียกชื้นหรือปรองกระสอบไม่ถึงทั้ง 4 ด้าน ก็ถือว่าผิด ทุกหน้าหนาวถ้าฟาร์ม ใดมีการจัดการพื้นฐานที่ดี มักจะได้ลูกหมูหย่านมที่สวยงามและมีอัตราการตายก่อนหย่านม ซึ่งเป็นเรื่องบ่งชี้ ให้เห็นได้ชัดว่าแหล่งพลังงานของลูกที่สำคัญก็คือ นมน้ำเหลืองและน้ำนมแม่ตัวเอง ดังนั้นไม่ว่าฤดูไหน การให้ ลูกหมูแรกเกิดได้รับนมน้ำเหลืองให้เร็วที่สุดและมากพอจึงเป็นหลักการที่ยอมรับกันทั่วโลก

ปัญหาแม่เลี้ยงลูกในหน้าหนาวจึงกระทบตัวลูกมากกว่า โดยเฉพาะในระบบ EVAP ในเขตที่มีอากาศ ในเวลากลางคืนหนาวมาก ๆ ถึงจะปิดปั้มน้ำ แต่พัดลมก็ปิดไม่ได้ อากาศที่เข้าโรงเรือนหนาวเย็นกว่าได้จาก ระบบ EVAP ในเวลากลางวันเสียอีก การเพิ่มแนวกันลม, ไฟกก, และกระสอบปรองเป็นเรื่องสำคัญ เต้า EVAP ที่มีระบบคอนโทรลไม่สมบูรณ์ไม่สามารถตั้งค่า Minimal Ventilation Rate ได้ ควรเลือกเปิดพัด ลมตัวที่อยู่ตรงกับแถวลูกหมูที่ใกล้ห่าจะดีกว่า อย่างไรก็ตามการลดความชื้นในช่วงเวลากลางวันเป็นเรื่องสำคัญ มิฉะนั้นช่วงกลางวันที่มีความชื้นจากการจัดการไม่เหมาะกับเวลาเหลืออยู่ เช้ามาเม่ออาจจะหอบมาก มีตาย คลอดสูง และมีปัญหาเต้านมอักเสบตามมา

หน้าหนาวกับเล้าอนุบาล

ถ้าเป็น Conventional Nursery ข้อควรระวังคืออยู่ตรงช่วงหลังหย่านมมาจะโดนลมโกรกหรือไม่ การให้อาหารที่น้อยและบ่อยครั้ง (6-12 ครั้งต่อวัน ขึ้นอยู่กับความสามารถของฟาร์มนั้น ๆ) เป็นเรื่องจำเป็น การมีกล่องกกหรือกระสอบปรองและกันแนวลมถือเป็นพื้นฐานการจัดการของทุก ๆ ฟาร์ม ปัญหาส่วนใหญ่ใน อนุบาลอยู่ที่คุณภาพอาหาร คุณภาพน้ำกินน้ำใช้ และคุณภาพคนเลี้ยงเป็นหลัก แต่ฟ้าดินก็ค่อนข้างโหดร้ายกับ อาชีพนี้ กลับส่งโรคร้ายมาให้วงการหมูอยู่เป็นระยะ ทำให้การจัดการที่ดีได้มาตรฐานแล้วกลับได้ผลเพียงชะลอ การตายเท่านั้น หลายครั้งที่การจัดการ, อาหารและน้ำตกเป็นเหตุของปัญหาที่เกิดจากโรคที่ติดจากแม่ลงมา ทำให้ไวรัสต่อปัญหาหนักขึ้น การแก้ปัญหารื่องอาหารปนเปื้อนหรือน้ำปนเปื้อนเป็นเรื่องที่ดี ถึงแม่หมูไม่ป่วยก็ตาม แต่ต้นเหตุที่แท้จริง คือ การติดเชื้อจากฝูงแม่โดยเฉพาะ PRRS และ PCV-2 ต้องถูกแก้ไขร่วมด้วย มิฉะนั้นไม่ ว่าการจัดการใด ๆ จะเป็นเพียงมาตรการการลดความเสียหายเท่านั้น แต่ยังคงมีต้นทุนการผลิตที่สูงอยู่ดี ความ

แตกต่างของโรคแทรกซ้อนที่มีอยู่ในแต่ละฟาร์มร่วมกับการจัดการที่มีความเคร่งครัดต่างกันทำให้ความเสียหายแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามลูกหมูหลังหย่านที่ไว้รับต่อการเกิดโรคแทรกซ้อนในเล้าอนุบาลจะมีความเสียหายเป็นทวีคูณหากไม่มีสิ่งปูรอง ไฟกก และปล่อยให้ได้รับอากาศหนาวเย็นโดยตรง ดังนั้นหน้าหนาวนี้เล้าอนุบาลทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นอนุบาลแบบเดิมหรือแบบหย่าลงขุน (Wean to Finish; WF) จะต้องระวังให้เจ้าหน้าที่อาการแทรกซ้อนนอกจากจะเป็นโรคที่รู้จักการคืออย่างเกลสเซอร์ หรือ E.coli ปีนี้โรคชกอย่าง Strep และโรคบวมน้ำจะมีบทบาทมากขึ้น ตามระบบการเลี้ยงที่เปลี่ยนแปลงไป

นอกจากเรื่องโรคและการจัดการที่สัมพันธ์กับการลดความสูญเสียแล้ว เรื่องน้ำก็สำคัญ ไม่เพียงแต่เรื่องการปนเปื้อนเชื้อในน้ำเท่านั้น แต่เป็นเรื่องอุณหภูมิของน้ำ เนื่องจากหลาย ๆ ฟาร์มที่ให้น้ำข้างโรงเรือนมักจะโดนแดดทำให้น้ำอุ่นจนร้อน ลูกหมูจะไม่ค่อยกินน้ำในแถบนั้น ทำให้อัตราการป่วยมากขึ้นได้ อีกมุมหนึ่งถ้าอากาศหนาวจนเกินไป ไม่เคยเปิดฝ้าม่านเลย ปิดทึบตลอดเวลา ถ้าหมูไม่ป่วยก็โชคดี ถ้าหมูมีอาการป่วย และไม่ปล่อยให้มีภาระระบายเอาเชื้อและฝุ่นละอองออกไปบ้าง ลูกหมูอนุบาลจะเสียหายหนักขึ้น ดังนั้นการจัดการที่ถูกต้องจึงต้องยึดที่ความพอดีมากกว่าพอใจ (มีอะไรมี)

หน้าหนาวกับหมูขุน

หมูขุนโดยทั่วไปชอบหน้าหนาวมาก อากาศเย็น กินอาหารเก่ง โตเร็ว(ซากเสีย...พูดเล่น) มีปัญหาน้อย แต่ปัญหาในช่วงที่ไม่มีเสียเลย ที่เหมือนกับระยะอื่น ๆ เช่น แดดเข้าข้างโรงเรือน ท่อน้ำร้อน หมูมีน้ำกินแต่นอนหอบเพราะไม่กินน้ำ แต่ที่เป็นปัญหาแน่ ๆ คือ ฟาร์มที่มีระบบการเลี้ยงแบบ WF (Wean to Finish) การขนย้ายลูกหมูไกล ๆ การขาดอิเล็กโทรไลต์ผสมกรมอะมิโน การขาดสิ่งปูรอง ไฟกก ปล่อยให้ลูกหมูหลังหย่านอนบนปูนล้วน ๆ ปัญหาท้องเสียและชักคกงแก้ไขได้ลำบากแน่ ถ้าเป็นระบบ EVAP ต้องอย่างไร้ลมโกรกโดนตัวลูกหมูโดยตรงเด็ดขาด ปัญหาต่อไปคือปัญหาเรื่องโรค หน้าหนาวถ้าเปรียบกับหน้าฝน หน้าฝนน้ำกลัวเรื่องโรคมกกว่าเยอะ แต่โรคที่อยู่คู่กับอากาศหนาวเย็น อย่างเช่น PRRS และ APP ก็สร้างปัญหาได้ทุกปี การปรับตัวใช้ยาน้อยลงหลาย ๆ ฟาร์มต้องควบคู่ไปกับการเฝ้าระวังโรคมกขึ้น มิฉะนั้น การได้หน้าจากการคุยว่าใช้ยาน้อยกว่าคนอื่น ๆ ฟาร์มมาตรฐานกว่าคนอื่น ๆ อาจจะเสียเบงก่าได้ในพริบตาจากโรค APP ซึ่งโอกาสเกิดอาจจะไม่มากเหมือนแต่ก่อน แต่ถ้าโดนก็หนัก ถ้ามีนโยบายลดโรคในฝูงลง ลดการใช้ยาปฏิชีวนะลง ผมเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง แต่ต้องเพิ่มการป้องกันโรคเข้าสู่ฝูง และเฝ้าระวังโรคเดิมในฝูงจะกลับมาแรงจากปัจจัยภายใน เช่น สารพิษจากเชื้อรา, เลี้ยงแน่น, แม่เล้าคลอดล้ม, หรือ AD โรค APP คนแก้ต้องไว อย่าประหยัดจะยิ่งเสีย

อีกกรณีหนึ่งอาจจะดูไม่สำคัญแต่ก็เกิดขึ้นได้ หน้าหนาวอากาศดี หมูขุนกินเก่ง โตเร็ว ตารางเปลี่ยนอาหารจากหมูเล็กเป็นรุ่น และจากรุ่นเป็นหมูขุนไม่ว่าจะแยกเพศหรือไม่ ต้องคอยตรวจสอบ ถ้าหากเปลี่ยนช้าเกินไป นอกจากจะมีต้นทุนสูงขึ้นแล้ว ยังอาจจะไปขายหมูได้ถูกจากซากที่มันหนาอีกด้วย

บทส่งท้าย

หน้าหนาวนี้มีสิ่งที่จะต้องระวังโดยสรุปก็คือ “น้ำร้อนเพราะแดดแรง ตัวแดงเพราะแดดเผา โรคเข้าเพราะประมาท น้ำสะอาดต้องตรวจทาน เรื่องอาหารยังสำคัญ ตรวจทุกวันเรื่องความอบอุ่น ลดต้นทุนต้องลดโรค ลมโกรกหมูจะชก น้ำเชื้อทะลักเพราะไม่อุ่น มันหมูขุนระวังจะหนา แม่เสียเพราะอ้วนเกิน อย่าหลงเพลินกับราคา เพราะปีหน้าสุดจะเดา”

Recommended Thermal Conditions for Swine

Type and weight	Preferred range	Lower intervention	Upper intervention
Lactating sow and litter	60 to 80F for sow; piglets have 90F creep area	50F for sow	90F for sow
Prenursery, 10 to 30 lb	80 to 90F	60F	95F
Nursery, 30 to 75 lb	65 to 80F	40F	95F
Growing, 75 to 150lb	60 to 75F	25F	95F
Finishing, 150-220lb	50 to 75F	5F	95F
Sows or boars	60 to 75F	5F	90F

from National Pork Producers Council, Swine Care Handbook, 1992